

(ΑΙΝΟΥ ΕΓΓΡΑΦΟΥ)
(ΚΟΥΤΣΟΥΡΕΛΛΗΣ)

Μελέτη Ζητήσεως
τ. ΑΕ-Ι-1940
ο. 253-268

Ἡ πρώτη ὑψωσις τῆς Ἑλληνικῆς Σημαίας ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν Ἑθνικὴν ἑορτὴν τοῦ ἔτους 1859 καὶ ὁ ἑορτασμός αὐτῆς, προεξάρχοντος τοῦ Κουτσοῦρέλλη καὶ περιγράφοντος ταύτην ὡς ἑξῆς:

“Ἐυρεθεὶς ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ Μάρτιον τοῦ 1859 ἔνεκα τῶν προσκυνητῶν, κατόπιν παρακλήσεως μου πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου, ἐπέτυχα ἵνα τελεσθῇ ἐπισημῶς τὴν 25 Μαρτίου 1859 Ἐπισημόσυνον ὑπὲρ τῶν ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἐν τῷ Ἱερῷ Ἀγῶνι πεσόντων.”

Κατ' αὐτό παρέστησαν οἱ δύο Ἐπίτροποι, Ἀρχιεπίσκοπος Πέτρας Μελέτιος καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Λύδδης Γεράσιμος. Οὗτοι ἐλειτούργησαν μετὰ 10 Ἀρχιμανδριτῶν, 30 Ἱερέων καὶ 12 Ἱεροδιακόνων, ἐπί παρουσίᾳ πεντακισχιλίων προσκυνητῶν (1). Πρὸς τὸ ἑπίσημον ἐψάλη ὁ πολυχρονισμός τῶν Βασιλέων καὶ εἰς τὰ ἑξῆς ἐκηρυχθῆσαν δημοσίως παρὰ τῶν δύο Ἀρχιεπισκόπων τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας Μυσταγωγίας ἐξετελέσθη τὸ Ἐπισημόσυνον ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος πεσόντων.

Κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην παρήσαν μετὰ τὴν μεγαλυτέραν ἐπισημότητα ἐν στολῇ καὶ μετὰ τῶν ὑπαλλήλων αὐτῶν οἱ ἐν Παλαιστίνῃ Πρόξενοι τῶν δύο δυνάμεων, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας (2), καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἁγγλοῦ Προξένου, ὅστις εὑρίσκετο ἐν συνοδείᾳ εἰς τὴν περιοδεΐαν τοῦ Πρίγκηπος Ἀλβέρτου εἰς Συρίαν (3).

Περαιωθέντος τοῦ Ἐπισημοσύνου συνωδεύθη παρὰ τῶν μνησθέντων Προξένων καὶ παρ' ὅλου τοῦ παπῶνα ἱερουργήσαντος κλήρου διὰ ψαλιωδιῶν, παρακολουθοῦντος τοῦ πλήθους μέχρι τῆς οἰκίας, εἰς ἣν διαμένω, ὅπου καὶ ἐψάλη ἔκ νέου ὁ πολυχρονισμός τῶν Βασιλέων, ἐκωνηθέντος τοῦ “Ζήτω ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα”.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἦσαν ὑψωμέναι αἱ Σημαῖαι τῶν Προξένων. Οἱ Πρόξενοι καθὼς καὶ ὁ Νομάρχης Παλαιστίνης καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρχαὶ μετέπεσθησαν.

Ἡ Ἐθνική αὕτη τελετή ἔλαβε δημόσιον χαρακτήρα εἰς τὴν Ἑστίαν ταύτην (Ἱεροσαλήμ) τοῦ Χριστιανισμοῦ, καθ' ὃ μὴ ὑψουμένης ἐν τῇ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τῆς Ἑλληνικῆς Σημσίας, ὡς μὴ ὑπαρχούσης μονίμου Ἑλληνικῆς Προξενικῆς Ἀρχῆς, ἐτιμήθη αὕτη δημοσίως παρ' ὅλων τῶν Πολιτικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν τοῦ τόπου καὶ κατὰ πρώτην ἤδη φοράν ἠκούσθη παρὰ παρουσίᾳ ἐπισήμου ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους δοξολογία καὶ μνημόσυνον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Ἐθνικός ἐνθουσιασμός ἦτο ἐξωγραφισμένος εἰς τὸ μέτωπον ὅλων τῶν παρευριστότων καὶ δάκρυα χαρᾶς ἔρρεον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, ἡ δὲ συγκίνησις τοῦ λαοῦ καὶ τῶν προσκυνητῶν διαφοροτρόπως ἐξεδηλοῦτο καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν".

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Κουτσορέλλη καὶ ὑπὲρ τῶν Προσκυνηματικῶν Ἐπισημάτων. Ἐπεισόδιον ἐν Βηθλεέμ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων 1859 ὁ Λατῖνος Πατριάρχης ἀπῆλθεν εἰς Βηθλεέμ, ὅπου μετὰ ἐκείνην, ἀνορθωμένος παρὰ δύο λόχων στρατιωτῶν τῆς Ὀρθοδόξου Διοικήσεως. Εἰσελθὼν δὲ διὰ τῆς Πύλης εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐν παρατάξει ἐζήτησε νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως διὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐκεῖ ἠμποδίσθη παρὰ τοῦ Ἑλλήνου Ἡγουμένου καὶ τοῦ παραδραγουμένου τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἑλληνικοῦ Μοναστηρίου. Ὁ λοχαγὸς ἀπεπειράθη νὰ ἐκβιάσῃ τὴν διάβασιν, ἀλλ' οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου ἐπιμόνως ἀντέστησαν εἰς τὸν τρόπον ὥστε ἐζητήθησαν διαταγαὶ τοῦ Νομάρχου Παλαιστίνης. Μὴ συναινέσαντος τούτου εἰς τὴν παρεκτροπὴν τῶν πρό χρόνων θεσπισθέντων ἐθίμων εἰς τοιαύτας τελετάς, ὑπεχρέωθη ὁ Λατῖνος Πατριάρχης μεθ' ὅλου τοῦ κλήρου καὶ τῶν συνακολουθούντων αὐτῶν νὰ διευθυνθῇ εἰς τὴν διὰ τούτου Λατίνους προσδιορισμένην δίοδον, δι' ἧς εἰσέρχονται οὗτοι καθ' ἐκάστην εἰς τὸ Σπήλαιον χωρὶς νὰ διέλθωσι διὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἀκολουθῶς τὴν προτεραίαν τῆς παραμονῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως κατὰ τούτους Ὀρθοδόξους ἀπῆλθεν ὁ νεωκόρος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς καθα-

ρισμόν καί προπαρασκευήν αὐτῆς διά τήν ἐπιούσαν, ὅπου κατ' ἔθος ἀπέρχεται εἰς Βηθλεέμ εἰς τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Πατριαρχείου μετά τοῦ ἱεροῦ κλήρου, παρακολουθούμενος παρ' ὄλων τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις εὐρισκομένων κληρικῶν προσκυνητῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς θρησκευτικῆς ταύτης τελετῆς. Παρουσιασθεσθεῖς ὁ ^{τῶν} Λατίνων νεωκόρος ἐπετέθη διά ραβδισμῶν κατὰ τοῦ ὀρθοδόξου, συμπλακέντων δέ ἀμφοτέρων, ἔλαβεν ὁ τῶν Δυτικῶν πολλοὺς ραβδισμούς ἐκ τῶν μετά ταῦτα προσδραμόντων εἰς βοήθειαν προσκυνητῶν καί τινων βηθλεεμιτῶν τούτους δέ ἐπηκολούθησαν οἱ Λατῖνοι, ἐπιτεθέντες διά μεγάλων ροπάλων κατὰ τῶν ὀρθοδόξων. Εὐτυχῶς ἀπενέβησαν τά ὄργανα τῆς ἐξουσίας διασκεδάσαντα τήν δυσάρεστον σκηνήν. Ἀπαιτήσῃ κατόπιν τοῦ Γάλλου Προξένου, ἐζητήθη ἡ τιμωρία τοῦ ὀρθοδόξου νεωκόρου καί ἡ φυλάκισις αὐτοῦ καί τῶν ὀρθοδόξων, τοῦθ' ὅπερ καί ἐγένετο πρὸς διενέργειαν τῶν περαιτέρω ἀνακρίσεων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΔΟΧΗΝΩΝ

Ἐπερον ἐπείσοδον ἐν Βηθλεέμ μετὰ τηλεβόλων.
 "Κατά τήν 6/18 Ἰουνίου 1861, καθ' ἣν οἱ Λατῖνοι διέρχονται ἐκ τῆς πτέρυγος τῆς Γεννήσεως ἠκολούθησαν ἐπίθεσιν παρά τῶν Ἀρμενίων ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι δέν ἐπιτρέπεται αὐτοῖς νά πατῶσι τούς τάπητας, οὓς οἱ Ἀρμένιοι διατηροῦσι διά τήν ἰδίαν αὐτῶν χρῆσιν καί προσευχήν. Ἐκεῖ συνέβη συμπλοκή μεταξύ Λατίνων καί Ἀρμενίων κληρικῶν, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο 5 τραυματισμοί Λατίνων καί 7 Ἀρμενίων. Ὁ Νομάρχης Παλαιστίνης πληροφορηθεὶς τά τῆς συμπλοκῆς ἔσπευσεν ἐξ Ἱεροσολύμων, φέρων μετ' αὐτοῦ ἓνα λόχον στρατοῦ καί δύο τηλεβόλα, ἅπερ οὖτως δέν ἐχρησιμοποίηθησαν, καθότι ἡ σκηνή τῆς συμπλοκῆς εἶχε διαλυθῆ".

Ἐπερον Προσκυνηματικόν ἐπείσοδιον κατὰ τήν τελετήν τοῦ Ἁγίου Φωτός κατὰ τό ἔτος 1861, ὡς περιγράφει τούτο ὁ Κουτσοῦρέλλης.

Οἱ Ἀρμένιοι κατὰ τήν τελετήν τοῦ Ἁγίου Φωτός τῶν ὀρθοδόξων Ῥωμαίων τό Μ. Σάββατον κατὰ τήν λιτανεΐαν αὐτῶν μετά τῶν ἄλλων μικροτέρων ἔθνων, ἐδοκίμασαν νά κλείσουν κηπιά κατὰ πρώτην φοράν τήν ἐκ

σιδηρῶν κιγκλίδων θύραν, τὴν ἐκ τοῦ Κουβουκλίου εἰς τὸ ἑσωτερικόν ἄ-
 γουσαν, μετὰ τὴν πρόθεσιν ὅπως μετὰ τὴν λιτανεῖαν ἱερουργήσωσιν ἐν τῷ
 Ἁγίῳ Τάφῳ. Ἐἰς τοῦτο ἀντέστησαν οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ θά ἐλάμβανον χά-
 ραν σοβαραὶ παραχαί, καθότι πολλοὶ τῶν προσκυνητῶν εἶχον ἐξερεθισθῆ
 εἰάν δέν προὔβαινεν ὁ Νομάρχης εἰς τὰ ἀναγκαῖα διαβήματα, καθ' ἃ διὰ
 στρατιωτῶν ἐκράτησεν ἠνευγμένην καὶ ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς
 Ὀρθοδόξους πρὸς τὸ Ἱ. Καθολικόν, μὴ ἐπιτρέψας οὐδ' αὐτὴν τὴν λιτα-
 νεῖαν τῶν Ἀρμενίων, εἰμὴ μετὰ τὴν τελείαν ἀποπεράτωσιν τῆς τελετῆς
 τῶν Ὀρθοδόξων. Συγχρόνως κατὰ τὴν αὐτὴν τέλετὴν οἱ Ἀρμένιοι ἐσκό-
 πουν νὰ καταλάβωσι τὰς ἐξιδιασμένας διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους θέσεις παρὰ
 τῷ Κουβουκλίῳ, ἐπιδιώξαντες, ὅπως ἐκτοπίσωσι τοὺς ἀθῶους Ὀρθοδόξους
 προσκυνητὰς, ἀλλ' ὁ Νομάρχης προλαβὼν ἀπέπεμψε τοὺς Ἀρμένιους καὶ
 ἀφέθησαν οἱ Ὀρθόδοξοι κύριον τῶν θέσεων τῶν ἐνώπιον τοῦ Κουβουκλίου”

Μυστικαὶ ἀγγελίαι εἰς Ῥωσίαν καὶ Γαλλίαν ὡς πρὸς τὰ
 Προσκυνήματα καὶ τὴν ἐπιπέτασιν τοῦ Μεγάλου Τροῦλλου
 τοῦ Π. Ναοῦ τῆς ἀναστάσεως, ὁ Κουτσουρέλλης
 πρὸς τὸν ἐν ἡμερῶν ἐπὶ τῶν ἐλλοίων τῶν Ἑλλήνων Πατριάρχων
 ἀγνοοῦν τελευτῶν τὰ περὶ τὴν ἐκτεταγμένα. (4)

Κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1858 ὁ Κουτσουρέλλης πληροφορεῖται, ὅτι ὁ
 ἐν Παλαιστίνῃ Πρόξενος τῆς Γαλλίας ἔλαβεν ἐπίσημον τῆς Κυβερνήσεώς του
 διαταγὴν νὰ προστατεύῃ τοὺς κατὰ τὴν Τουρκίαν χριστιανούς συνεννοού-
 μενος πάντοτε μετὰ τῶν Ῥωσικῶν Προξενικῶν Ἀρχῶν. Σχετικαὶ καὶ ὅμοια
 διαταγαὶ ἐδόθησαν καὶ παρὰ τῆς Ῥωσικῆς Κυβερνήσεως καὶ πρὸς τὸν Πρό-
 ξενον τῆς Ῥωσσίας ἐν Ἰόππῃ καὶ Ἑλληνα τὸ γένος κ. Μαραμπούτην. (5)

Κατ' Ἀπρίλιον δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1858) πληροφορεῖται ὅτι
 ὁ ἐν Βηρυττῷ Γ. Πρόξενος τῆς Ῥωσσίας διετάχθη νὰ παράσχη εἰς τὴν Κυ-
 βερνήσιν του, προτειθεμένην νὰ ὑποβάλλῃ ταύτας πρὸς προάσπισιν τῶν
 Ὀρθοδόξων συμφερόντων εἰς Διάσκεψιν τῶν δύο Κυβερνήσεων Ῥωσσίας καὶ
 Γαλλίας, πληροφορίας λεπτομερεῖς περὶ τῶν δικαιωμάτων μιᾶς ἐθνότητος
 ἐπὶ τῶν Προσκυνημάτων καὶ τῶν εἰς τὴν κατοχὴν αὐτῶν πιστοποιη-
 τικῶν, ἐγγράφων καὶ τίτλων, ἐφ' ὧν στηρίζουσιν ἐκάστη τὰς συνηθείας
 καὶ δικαιώματα (ὁρίου καὶ χρόνου ἐκτελέσεως καὶ ἐξασκήσεως αὐτῶν, ἢ

(διοικησίας, προτεραιότητος, χρήσεως κλπ.) αὐτῶν ἐπὶ τῶν Προσκυνημάτων καὶ δὴ τοῦ Πανιέρου Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Βασιλικῆς τῆς Βηθεεμ

Τὰς πληροφορίας ταύτας ὁ Ρῶσος Πρόξενος ἐζήτησε παρά τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐπιτρόπων τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου. Οὗτοι ὅμως, εἴτε κατ' εἰσήγησιν καὶ ἀπαίτησιν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἢν αἱ δύο δυνάμεις παρεθεώρουν καὶ ἀπέφευγον νά ἀναμίξουν, ^{εἴτε ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὸν γόβου αὐτῶν} εἴτε καὶ διότι καχυπόπτως ^{ἐν τῷ} διέβλεπον τότε τὴν Ρωσικὴν πολιτικὴν, ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ὑπόπτως καὶ εἰς βάρος τῆς Ἑλληνικότητος τοῦ Πατριαρχείου ἐργαζομένης ἀντιπροσωπείας αὐτῆς ἐν Ἱεροσολύμοις, ἠρνήθησαν νά παράσχωσι τὰς ζητηθείσας πληροφορίας, ἀφήσαντες τὴν Ρωσσίαν νά ἀντιμετωπίσῃ μόνη τὴν γαλλικὴν φιλοπροσκυνηματικὴν πολιτικὴν. Ἡ ἄρνησις αὕτη συνέπιπτεν εἰς τὰς παραμονάς τῆς ἐλεύσεως εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τοῦ κ. Μανσοῦρφ, ἀπεσταλμένου τῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς γαιῶν ἐντός καὶ ἐκτός τῆς Ἱερουσαλὴμ πρὸς οἰκοδομὴν Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἀρχιερατικῶν καὶ προξενικῶν οἰκημάτων, σχολείων, νοσοκομείων, καταλυμάτων πρὸς χρῆσιν τῶν προσκυνητῶν. Τούτα πάντα παρέγγιν ἡμετέραν δυσσρέσειαν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κλῆρον, προσβλέποντα εἰς τὰς πράξεις καὶ ἐνεργείας ταύτας τῆς Ρωσικῆς Πολιτικῆς τάσιν πρὸς χωρισμὸν τῶν Ρώσων ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πατριαρχείου καὶ διάσεισιν καὶ μείωσιν τοῦ γοήτρου αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ λαοῦ του.

Πᾶσαι τότε αἱ ἐνεργεῖαι τῆς Γαλλίας, Ρωσίας καὶ Τουρκίας ἐπὶ τῶν Προσκυνηματικῶν ζητημάτων καὶ δὴ ἐπὶ τῆς μελετωμένης ἀνεγέρσεως καὶ τοῦ ἐτοιμορρόπου Μεγάλου Τρούλλου τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἐτηροῦντο μυστικά καὶ δὴ μετὰ προσοχῆς μυστικά ὡς πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ὁρθόδοξον Πατριαρχεῖον καὶ Ἱεροσολύμων, ἐν τῇ Κων/πόλει καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις.

Ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὸ 1858 καὶ 1859 ἀνεκκλήθη Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος δὲν ὑπῆρχε. Τὰς ὑποθέσεις τῆς πόλεως ταύτης εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του ὁ Κουτσοῦρέλλης.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1859 ὁ ἐν λόγῳ ἀποπρόξενος Κουτσοῦρέλλης

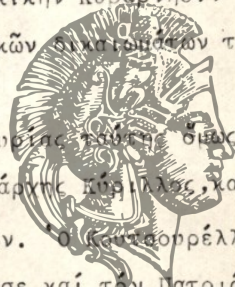
Ρ ὅπως γινῆ ἀνακλήσει

κατά φιλικήν συνάντησιν μετά τοῦ Γάλλου Προξένου πληροφορεῖται, χωρίς νά δείξη ὅτι δίδει σημασίαν τινά, ὅτι διετάχθη παρά τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως του, ἵνα ὄλως ἐμπιστευτικῶς, κατόπιν τῶν πρὸς αὐτόν ἐκ Παρισίων διαταγῶν, νά παράσχη ἀκριβεῖς λεπτομερείας τῆς καταστάσεως τοῦ ἐτοιμορρόπου Τρούλλου.

Ὁ Κουτσορέλλης ἐπεύδει ν' ἀνακοινώσῃ τό πρᾶγμα ὄχι μόνον εἰς Κων/πόλιν, ἀλλά συγχρόνως καί εἰς τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχικούς Ἐπιτρόπους ἐπί τούτῳ ἀνελθῶν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ὁ τε Πατριάρχης Κύριλλος, εὐρισκόμενος ἐν Κων/πόλει, καί οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχοὶ Ἐπίτροποί του ἠγνόν τελέως τὰ τεκταινόμενα.

Οἱ Ἐπίτροποι μαθόντες παρά τοῦ Κουτσορέλλη ταῦτα διαμαρτύρονται πρὸς τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν "κατά πάσης ἐνεργείας στρεφόμενης κατά τῶν κτητορικῶν δικαιωμάτων τοῦ Ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ Πατριαρχείου".

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

τῆς διαμαρτυρίας καὶ τῆς ἐκείνῳ μέχρι Ἰανουαρίου τοῦ 1860 δέν ἔλαβε γνῶσιν ὁ Πατριάρχης Κύριλλος, καίτοι ἐγκαίρως ἀνακοινωθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ἐπιτρόπων. Ὁ Κουτσορέλλης ὅμως διὰ τῆς Β. Πρεσβείας ἐν Κων/πόλει ἐπληροφόρησε καί τὸν Πατριάρχην, ὥστε ἠναγκάσθη οὗτος "νά ζητήσῃ τὴν σχετικὴν ἀλληλογραφίαν παρ' αὐτῆς διὰ νά καταποισθῇ". Εἰς τὴν Β. Πρεσβεΐαν "ἐφαίνετο ἀρκετὰ παράδοξον τό ὅτι οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐπίτροποι τοῦ Πατριάρχου ἔκαμαν διάβημα χωρίς οὗτος νά λάβῃ γνῶσιν τοῦ τοιούτου" καί διηρωτάτο "ἂν τῷ ὄντι συνετάχθη ὑπὸ τῶν Ἐπιτρόπων καί ἐπεδόθη διαμαρτυρικὸν ἔγγραφον, ποῦ ἄρα γε τοῦτο ἐστάλη καί τίνι τρόπῳ μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1860 δέν καταρῶθῃ ν' ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου". Ἡ Τοπικὴ ἐν Ἱεροσολύμοις Τουρκικὴ Διοίκησις κατέπνιξεν ἢ δι' ἰδίους σκοποὺς ἢ γενικωτέρους τῆς ἐν Κων/πόλει Κυβερνήσεως τοιούτους, τό τοιοῦτον διάβημα καί δέν ἐπέτρεψε νά γνωσθῇ ἢ διαμαρτύρησις αὕτη πρό τῆς τελείας συνεννοήσεως Γαλλίας, Ρωσίας καί Τουρκίας καθ' δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως αὐτῶν, καθότι ὑπῆρχε διαφορὰ τῆς ἀντιλήψεων μεταξύ αὐτῶν, καθ' ἣν τῶν μὲν δύο πρώτων

ἐργαζομένων ἀπό κοινοῦ, ὅπως αὐταὶ ἀναγείρωσι μόναι τὸν Τρούλλον, τῆς Τουρκίας ἐπιμενούσης νὰ λάβῃ καὶ αὐτῆς μέρος μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἀνάγερσιν καὶ δὴ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐντολὴν ἐκ μέρους αὐτῶν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου.

Ἐν πάσῃ ὁμοῦ περιπτώσει διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης τοῦ Κουτσουρέλλη, ἡ προσοχὴ τοῦ ἐν Κων/πόλει καὶ Ἱεροσολύμοις Ἑλληνικοῦ ἀκακλήρου ἐνετάθη τότε ἔναντι τῶν τεκταινομένων ὑπὸ τῶν Μ. Δυνάμεων εἰς βάρος τῶν δικαιοματίων καὶ τῆς κτητορικότητος τῆς Ἀγιοτασικῆς Ἀδελφότητος. (6)

Ἡ ὑπὲρ τῆς ἐν Παλαιστίνῃ παιδείας
δράσις τοῦ Κ. Κουτσουρέλλη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ.

Πρῶτος Πρόξενος ὅστις ἐπέδειξε γενικώτερον καὶ ἐνωρίτατα τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐν Παλαιστίνῃ καὶ τοῦ Ἀραβοπόλεως ὁρθόδοξου λαοῦ, κατὰ τὸν Κουτσουρέλλη. Δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐπιχρῆθῆ ἐπ' αὐτοῦ τὸ παναλαϊτικὸν ὀδηγητήριον τοῦ Πορφυρίου Ουσπένσκη καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ, καὶ οἱ ὁρθόδοξοι κάτοικοι Παλαιστίνης, κατὰ Κουτσουρέλλην, ἦσαν "ἀφωσιωμένοι ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς τὴν Ἑλλάδα", ὅτι "δι' ἀλείρων γεγονότων δημοσίως ἐξεδηλώθη ὁ ζῆλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ των, ὅστις ἐμωλεύει εἰς τὴν καρδίαν καὶ αὐτοῦ τοῦ μικροῦ γεωργοῦ", "ὅτι οὗτοι ἐκ προγόνων Ἑλλήνων καταγόμενοι τρέφουσιν ἀείποτε τὴν φυθικὴν ἐκείνην ἀπέχθειαν καθ' ὅλων γενικῶς τῶν ἀλλοτρίων δογματίων...".

Πρὸς ἀκριβῆ παρῶσασιν τῆς μεγάλης προσωπικότητος τοῦ Κουτσουρέλλη καὶ τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ διαθέσεων καὶ αἰσθημάτων ἀπέναντι τῆς παιδείας καὶ τοῦ ἀραβοποδόξου λαοῦ τῆς Παλαιστίνης παραθέτομεν κατωτέρω αὐτοβίαις δύο ἐπιστολάς αὐτοῦ, ἀπαντητικὸς εἰς σχετικὰ ἔγγραφα τοῦ ἐν Ἑλλάδι Ὑπουργείου:

Ἰόπη 30. Ἀπρίλ. 1858

Πρός τό ἐπί τοῦ Βασ.οὐίκου καί τῶν Ἐξωτερικῶν

Σ. Β. Ὑπουργεῖον

Εἰς Ἀθήνας

Ἐβράδυνα ν' ἀπαντήσω εἰς τό ὑπ' ἀριθ. 4150 ἔγγραφον τοῦ Σ. Ὑ-
 πουργεῖου, ἀλλ' ὄφειλον νά δώσω θετικάς καί βασίμους πληροφορίας ἐπι τῶν
 ἐρωτήσεων τοῦ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Β.
 Ὑπουργεῖου, ἔκρινα ἀναγκαῖον νά καθυποβάλω ταύτας ὑπό τήν σκέψιν τῶν
 ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀγίων Ἐπιτρόπων τῆς Θείας Αὐτοῦ Μακαριότητος, ὡς ἀρ-
 μοδιωτέρων εἰς πραγματοποίησιν τῶν ἐν τῷ μνησθέντι ἔγγράφῳ ἐκτεθέντων
 κοινωνικῶν σκοπῶν Σ. Β. Κυβερνήσεως· κατά τήν γνωμοδότησιν ὅθεν τούτων
 πρόκειται περί δημοτικῶν σχολείων καθίσταται ἐπί τοῦ παρόντος λυσιτελῶς
 ἀναγκαῖα· ἐν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐν ἔν Βηθελέμ καί τό τρίτον διὰ τήν κορά-
 σια ἐν Ἰόπη ὑπό μιᾶς διοικήσεως διευθυνομένων· εἰς ἕκαστον τῶν σχο-
 λείων τούτων ἀπαιτεῖται εἰς ἕλληνας καί εἰς ἄραβ διδασκάλους, οἱ μὲν Ἀρα-
 βες δύναται εὐχερέστερον νά εὐρεθῶσιν ἐνταῦθα, οἱ δ' Ἕλληνες πρέπει νά
 σταλλῶσιν ἐξ Ἀθηνῶν. Τά σχολεία ταῦτα ὀφείλουσι νά τελῶσιν ὑπό ἐπιτήρη-
 σιν μὲν τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ὑπό τήν ἄμεσον δέ προ-
 στασίαν τῆς ἐν Παλαιστίνῃ καθισταμένης Ἑλληνικῆς Προξενικῆς Ἀρχῆς,
 ἥτις θέλει φροντίζειν διὰ τῆς ἀπονεμομένης ταύτης προστασίας νά διατηρῇ
 τοὺς διευθυντάς αὐτῶν ἀπηλλαγμένους πάσης ἐγχωριῶν θρησκευτικῆς διενέ-
 ξεως, ἥτις συνήθως ἀναφύεται εἰς τά μέρη ταῦτα ἐπί τῶν ἀδιοργανώτων ἐ-
 κείνων σχολείων τῶν ἄνευ προξενικῆς προστασίας διατελούντων. Διὰ τήν κί-
 σύστασιν καί τήν συντήρησιν ἑνός τοιούτου σχολείου ἀπαιτεῖται ὁ μισθός
 τοῦ Ἑλλήνος διδασκάλου τόν ὅποιον θέλει προσδιορίσῃ ἡ Σ. Κυβέρνησις ἐπί
 τῶν ἀποστελλομένων προσώπων, καί ἐκείνου τοῦ ἄραβος ὅστις δέν δύναται νά
 ὑπερβῇ τὰς Δρχ. 100 κατά μήνα. Καθ' ὅσον ἐπομένως ἀφορᾷ τήν παραχώρησιν
 καταλύματος πρὸς χρῆσιν τῶν σχολείων τῆς διαμονῆς τοῦ Ἑλλήνος διδασκάλου
 (διότι ὁ ἄραβ διαμένει συνήθως εἰς τό ἴδιον αὐτοῦ οἶκημα) ἡ Σ. Κυβέρνησις
 θέλει συνεννοηθῇ περὶ τούτου ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ ἐν Κων/πόλει Πατριάρχου

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΔΟΧΗΤΩΝ

Ἐν οἷς νά διδασκῆται ἐν Ἑλληνικῇ προξενικῇ, καί ἐν τοῖς πρὸς ἰμακίθωσιν καί διὰ δὸσιν
 τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἐκκλησιαστικῶν σχολείων ἕως τοῖς λαοῖς τῶν Παλαιστίνης· ἢ εὐθείας
 ἰσλαμικῶν σχολείων...

τῶν Ἱεροσολύμων Κυρίου Κυρίλλου, ὅστις καθ' ὅσον ἐπληροφορήθη, φι-
 λοτιμούμνος, θέλει εὐχαρίστως προσφέρει τοιαῦτα καταλύματα δωρεάν,
 διότι ὁ Ἱεροσολυμιτικός θρόνος βρῦει τοιοῦτων οἰκιῶν διαθεσίμων, ἐν
 ᾧ ἀφ' ἑτέρου καθίσταται πάντη δύσκολος καί πολυδάπανος ἡ ἐνοικίασις
 οἰκῆματος ἐν Παλαιστίνῃ καί τὴν δυσκολίαν ταύτην ἐδοκίμασα καί δοκιμά-
 ζουσι καθημερινῶς ἅπαντες οἱ ἐν Παλαιστίνῃ παρεπιδημοῦντες ξένοι· ὁ-
 μολογουμένως δέ καί πραγματικὴ ὠφέλεια τῶν σχολείων τούτων ἔσεται ἡ
 διάδοσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καθ' ὅλην τὴν Παλαιστίνην, ἡ ἰσχυρὰ
 ἀνάπτυξις τῶν ἑλληνικῶν αἰσθημάτων εἰς τὰ μέρη ταῦτα, ὅπου οἱ κάτοι-
 κοι ἀφοσιωμένοι ὄντες ψυχῇ τε καί σώματι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὠφελήσουσι
 αὐτὴν παντοδαπῶς καί παντοιοτρόπως. Ἐπομένως ἡ Ἑλλάς ἐλπίζει μίαν
 ἡμέραν ὑλικόν ὄφελος ἀπὸ τούτων τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐκπαιδευθέντας
 ἰθαγενεῖς Ἑλληνας, διότι οἱ ἑθνικὲς τὰς Προξενικὰς ἀρχὰς διερμηνεῖς
 καί ἄλλοι ὑπηρεταὶ χρησιμεύουσι ὡς δασκάλοι, ἱεροκήρυκες καί λοιποὶ
 θιασῶται τῆς Ἑλλάδος καθ' ὅλην τὴν Παλαιστίνην ἔσονται, καί θά κατα-
 λάσσει διὰ παντοίων διαγωγικῶν μέσων τὴν προσηληθιωμένην τῶν Λατί-
 νων καί Διαμαρτυρουμένων. Κατ' ἐπίβραον γεγονότων δημοσίως ἐξεδηλώθη ὁ
 ζῆλος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὅστις ἐμφωλεύει καί εἰς αὐτὴν τὴν καρ-
 δίαν τοῦ μικροῦ γεωργοῦ, ὑστερουμένου ὁμως τῶν ἐπαγωγικῶν μέσων, ὁ-
 πως χρῆσιν ποιήσας καταδείξῃ ἐν περιστάσει τὸν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ
 ἔθνους ἐνθουσιασμόν του. Τὰ αἰσθήματα ταῦτα καθίστανται λίαν ἐπισπού-
 δαστα εἰς τὴν νουνεχῆ καί ἐχέφρονα διάσκεψιν τῆς Σ.Β. Κυβερνήσεως,
 ἥτις θέλει πράξει καλῶς νά πραγματοποιήσῃ ἀπὸ τοῦδε τὰς ὑπὲρ τῶν ἐν
 τῇ βαθυτάτῃ ἀμαθείᾳ διατελούντων λαῶν τῆς Παλαιστίνης πατρικὰς αὐτῆς
 διαθέσεις, ἡ μικρὰ δέ αὐτῆ δαπάνη, ἡ ἐτησίως καταβληθησομένη ὑπὲρ τῆς
 ἐκπαιδεύσεως αὐτῶν, θέλει παρέξει πλείονα τὸν καρπὸν καί καταστήσῃ
 τοὺς λαοὺς τούτους ἐν καιρῷ τῷ δέοντι ἰσχυρόν προπύργιον κατὰ τῶν ἀλ-
 λοτρίων προσβολῶν, ἐνισχύσει ἐπὶ τὸ μᾶλλον τὴν ἑλληνικὴν ἐπιρροὴν
 εἰς τὴν χώραν ταύτην, τὴν πηγὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅπου πάντα τὰ χρι-
 στιανικὰ ἔθνη ἔχουσι προσηλωμένον τὸ ὄμμα ἐπὶ τῆς κατακτήσεως αὐτῆς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

δι' αὐτῶν πάλιν τῶν ἰδίων ἰθαγενῶν καὶ καταβάλλουσιν ἄδράς θυσίας καὶ ἰσχυράν προστασίαν διὰ νά κερδίσῃσι τὰς διαθέσεις αὐτῶν· οὗτοι ἐκ προγόνων Ἑλλήνων καταγόμενοι τρέφουσιν αἰεὶποτε τὴν φυσικὴν ἐκείνην ἀπέχθειαν καθ' ὅλων γενικῶς τῶν ἀλλοτρίων δογμάτων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποστρέφονται πολλάκις καὶ τὰς χρηματικὰς προσφορὰς τὰς ὑπὲρ τῶν θρησκευτικῶν σκοπῶν γενομένας.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Ὑποπρόξενος

Κ. Κουτσουρέλλης

Βασ. Ὑποπροξενεῖον τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἰόππῃ

Ἀριθ. Πρωτ. 303

Ἐν Ἰόππῃ τὴν 30 Ἰουνίου 1858

Πρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ Βασ. Ὑποπρόξενου καὶ τῶν Ἑψωπερικῶν
Σ. Β. Ὑπουργεῖον

Εἰς Ἀθήνας

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐλάβον τὴν ὑπ' ἀριθμοῦ 4940 καὶ ἀπὸ τὸν ἄνωγοντα διευθυντὴν τοῦ Σ. Β. Ὑπουργεῖου μετὰ τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς ἐρωτήσεων τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδεως Ὑπουργεῖου καὶ λαμβάνω τὴν τιμὴν ἢ ἀπαντήσω ὡς ἔπεται:

Ἡ Β. Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δύναται ἀκολουθῶς νά συστήσῃ ἐν Παλαιστίνῃ σχολεῖα καλῶς ὀργανισμένα, εἰς ἃ ἡ διδασκαλία νά εἶναι κανονισμένη ἀπαραλλάκτως κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσαν ἐν γένει τάξιν ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῆς ἐνταῦθα καθισταμένης Ἑλληνικῆς Προξενικῆς Ἀρχῆς κατὰ μίμησιν τῶν πρό χρόνων εἰς τὴν χώραν ταύτην συστηθέντων σχολείων τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ἀλλὰ διὰ πολλοὺς λόγους τὰ σχολεῖα ταῦτα καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν θρησκείαν συμφέρει νά εἶναι συγχρόνως καὶ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων α) διότι τὰ Γαλλικὰ σχολεῖα προστατευόμενα παρὰ τοῦ Γάλλου Προξένου ἐπιτηροῦνται πνευματικῶς καὶ παρὰ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριάρχου τῶν Λατίνων, τὰ Διαμαρτυρούμενα ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν τεθέντα ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως των, διευθύνονται θρησκευτικῶς παρὰ τοῦ Ἀγγλι

κανοῦ Ἐπισκόπου καὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τεθέντα ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν καὶ Ἀυστριακὴν προστασίαν, ὡς ὄντων τῶν ἰδρυτῶν αὐτῶν ὑπηκόων Ἄγγλων καὶ Ἀυστριακῶν, διευθύνονται ὁμῶς θρησκευτικῶς παρὰ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις μεγάλου Ραββίνου, β') διότι εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἀνέκαθεν ἡ παιδεία ὑπῆρξε ἐνωμένη καὶ ἀναπόσπαστος τῆς θρησκείας μας, καὶ γ') διότι ἡ Ἑλλάς ὡς Ὀρθόδοξον Κράτος ὀφείλει νὰ καταδείξῃ εἰς τὸν ἔξω κόσμον, ὅτι τὰ πρῶτα ἐν Παλαιστίνῃ δι' ἰδίων της δαπανῶν ἰδρυθέντα ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα διατηρεῖ θρησκευτικῶς ἀναπόσπαστα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐπέτρεψεν ἢ θέλει ἐπιτρέψει τὴν θρησκευτικὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπιτήρησιν τοῦ Ἀνωτάτου ἐν Παλαιστίνῃ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησιαστικοῦ Ἀρχοντος.

Ὁ ὑποπρόξενος
(ὑπογρ.) Ν. Κουτσουρέλλης

Σύγχρονα γεγονότα ἐν Παλαιστίνῃ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κουτσουρέλλη καὶ ἄλλοι κληρονομοὶ αὐτοῦ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΩΝ

Καίτοι αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ καταπύρω ἀναφερόμενα γεγονότα ἔχουσι τὴν σχετικὴν σπουδαιότητα τῶν πρὸς μὲν μόρῳσιν ἰδέας τῆς ἐκρύθμου πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Παλαιστίνης κατὰ τὸ μέσον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀλλ' ὡς σύγχρονα τῆς ἐποχῆς τοῦ Κουτσουρέλλη δεικνύουσι τὰς δυσκολίας ὑφ' ἃς ἔδρα ὁ ἰκανὸς οὗτος Πρόξενικός ἐν Ἰόππῃ Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑφ' ἃν περιεβάλετο ἡ ἔμπεριστατος Ἀγιοτασική Ἀδελφότης, ἀγωνιζομένη σθεναρῶς νὰ διατηρήσῃ τὴν θέσιν της, ὡς φρουροῦ τῶν Προσκυνημάτων, καὶ ὑπὸ τὴν ιδιότητα πνευματικοῦ ποιμένος νὰ περιθάλλῃ καὶ σώσῃ πάσῃ θυσίᾳ τὸ ποίμνιόν της.

Ὁ Κουτσουρέλλης καὶ Ἰούλιον 1858 παρέλαβεν ἐπὶ τῆς ἐκείνου ἀποστολῆς πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπέτρεψε τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων ἐν Παλαιστίνῃ κατὰ τὸν σκοπὸν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας. Ἐπιπέδωσαν οὖν τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀποστολὰς ἐπὶ τὴν ἐκείνου ἀποστολὴν καὶ ἐπέτρεψε τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων ἐν Παλαιστίνῃ κατὰ τὸν σκοπὸν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας. Ἐπιπέδωσαν οὖν τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀποστολὰς ἐπὶ τὴν ἐκείνου ἀποστολὴν καὶ ἐπέτρεψε τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων ἐν Παλαιστίνῃ κατὰ τὸν σκοπὸν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας.

1) Ὁ Κουτσοурέλλης παρέχει ἡμῖν πληροφορίας ὅτι κατὰ τὸ 1858 ὁ ἀριθμὸς τῶν προσκυνητῶν ὑπέβη τὰς 16 χιλιάδας (7χιλ. ὀρθόδοξοι, 450 ρῶσσοι, 100 ἔλληνες ὑπήκοοι, 6 χιλ. ἀρμένιοι, 1500 δυτικοὶ καὶ λοιποὶ κάπται καὶ ἄλλοι ὅτι κατὰ τὸ 1860 ὁ ἀριθμὸς τῶν προσκυνητῶν ἀνῆλθεν εἰς 10 χιλιάδας ἐξ ὧν 6 χιλ. ὀρθόδοξοι.

2) Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον ἐν Ἱεροσολύμοις κατέχει σήμερον τὴν δευτέραν θέσιν ἀρχαιότητος καὶ ἰδρύσεως μετὰ τὸ Γαλλικόν, Ρωσικὸν ἀπὸ 25ετίας μὴ ὑπάρχοντος, τοῦ δὲ Ἀγγλικοῦ ἀνροκατασφισταθέντος ὑπὸ τῆς ἐντολοδόχου δυνάμεως.

3) Ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ κατόπιν Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ Ε' καὶ πρωτόγονος τῆς Βασιλείας τῆς Ἀγγλίας Βικτωρίας ὅστις μετὰ τινα χρόνον ἀπέθανεν. Οὗτος ἀπεβίβασεν εἰς Ἰόππην, ἔνθα τῷ ἀπεδόθησαν τιμαὶ ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Στρατοῦ καὶ ἀπεκαταστά τὰ Ἱεροσόλυμα, Βηθλεέμ, Χεβρών, Ναβλὺς, Ναζαρέτ, Τιβεριάδα, Σάφρι, Ἰσραηλιεὶς καὶ οἱ ἄλλοι ἱεροῦ ἀνεχώρησε.

4) Ἴδε σχετικὰ ἐν: "Οἱ Ἅγιοι τόποι ἐν Παλαιστίνῃ καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν δίκαια τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους" Ἀρχιμ. Κωνσταντοῦ Μηλιαρᾶ Τόμ. Β' σελ. 661 καὶ ἐξῆς

5) Ὁ Μαραυῖτης διέτέλεσε πολλάκις κατὰ τὰς ἀπουσίας τοῦ Κουτσοурέλλη καὶ ἀναπληρωτῆς-Διευθύνων τὸ Ἑλληνικὸν Ὑποπροξενεῖον. Ἐν τῷ Νεκροταφείῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν Ἰόππῃ κεῖται μέχρι σήμερον ὁ τάφος τοῦ πατρὸς τοῦ Κουτσοурέλλη.

6) Ἴδε σχετικὰ ἐν σελ. 106 τόμ. Β' ἔργ. "Ἡ Ἱερουσαλήμ καὶ τὰ μνημεῖα αὐτῆς, ὑπὸ Τιμοθέου Π. Μέλητος Ἀρχιεπισκόπου Ἰορδάνου".